

Zamecki, Stefan

"Złota Księga Wydziału Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tom 2. Karty z dziejów Naukowego Koła Chemików Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wspomnienia studentów i absolwentów", pod red. Elżbiety Szczepaniec-Cięciak, Krystyny Łopaty, Kraków 2008 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 54/2, 181-184

2009

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Złota Księga Wydziału Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tom 2. Karty z dziejów Naukowego Koła Chemików Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wspomnienia studentów i absolwentów. Pod redakcją Elżbiety Szczepaniec-Cięciaki Krystyny Łopaty. Kraków 2008 Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 534 s., ilustr.

Nie tak dawno miałem okazję wypowiedzieć się na temat pierwszego tomu *Złotej Księgi Wydziału Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego*, opublikowanej w roku 2000 (por. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2002 nr 2 s. 143–157). Niniejszy tom stanowi zapowiedzianą wcześniej publikację, będącą w pewnej mierze kontynuacją rozważań zawartych w pierwszym tomie.

Drugi tom składa się z następujących tekstów: *Podziękowań* (E. Szczepaniec-Cięciak, s. 11–12); *Słowa wstępnego* (L. M. Proniewicz, s. 13–16); *Wprowadzenia* (E. Szczepaniec-Cięciak, s. 17–22); oraz z trzech części. Część I. *Karty z dziejów Naukowego Koła Chemików Uniwersytetu Jagiellońskiego* – z dalszym podziałem na rozdziały: I. *Historia polskich studenckich kół chemików* (K. Łopata, s. 25–30); II. *Historia Naukowego Koła Chemików Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1904–1979* (K. Łopata, s. 31–48); III. *Okres „zielony” w historii Koła* (E. Szczepaniec-Cięciak, s. 49–64); IV. *Ludzie, którzy tworzyli Koło – zarządy, kuratorzy i opiekunowie, członkowie honorowi. Fotografie, dokumenty i pamiątki* (E. Szczepaniec-Cięciak, K. Łopata, M. Kurdziel, M. Krzeczowska, A. Sadowska-Rociek, E. Morzyniec, R. Lehman i A. Łopata, s. 65–158); V. *Au-book. Naukowe Koło Chemików Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w latach 1994–1998* (Spis treści podaje tylko następujących autorów: M. Barczyk, P. Kozyra, D. Sendor, A. Sikoń, K. Szaciłowski i R. Dziembaj, s. 159–220); VI. *Wiekowe koło. Naukowe Koło Chemików UJ w latach 1999–2004* (M. Menke, s. 221–228); VII. *Jubileuszowy Zjazd Chemików Absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego z okazji 100-lecia Koła Chemików* (A. Rafalska-Łasocha, R. Dziembaj i E. Witek, s. 229–234); VIII. *Naukowe Koło Chemików UJ w latach 2004–2007* (D. Krawczyk, s. 235–240); IX. *Naukowe Koło Studentów Ochrony Środowiska* (B. Bober i B. Bober, s. 241–257). Część II. *Wspomnienia studentów i absolwentów* (s. 261–503), zawierająca 47 teksty, pióra kolejno takich autorów, jak: A. Waksmundzki, W. Hubicki, A. Pasternak, J. Markiewicz, Z. Czajka, R. Ryś, J. Dumański, S. J. Maultz (z d. Tusch), A. Erndt, H. Orchowska, J. Dubowy, J. Perkowski (najdłuższy tekst w tej części), E. Śledziewska, J. W. Nuskalski, J. Ziółkowski, K. Schreiber-Pawlak, B. J. Oleksyn, J. Gałka, E. Szczepaniec-Cięciak i K. Łopata, J. S. Gawlik, J. Klinowski, A. Pattek-Jańczyk, A. Kozek, L. Korwin-Kossakowska, M. Handke, E. Konstanty, R. Kozłowski, S. A. Hodorowicz, A. Murzyniec, J. Rybczyńska-Kowalska, J. Głowacki, W. Witko, M. Frankowicz, I. Szymalska-Rusinowska, E. Walczyk, H. Kuśnierz, W. Łasocha, J. Oszjca, A. Żwawa i P. Ry-

marowicz, L. Pelc-Maj, K. Kuczała, S. Spisak, Z. Blicharska, T. Motylewski, M. Meres, B. Bober, J. Majcherczyk. Część III. *Wspomnienia przyjaciół Naukowego Koła Chemików UJ* (s. 507–522), zawierająca 6 krótkich tekstów, pióra kolejno takich autorów, jak: J. W. Dobrowolski, J. A. Janik, A. Adach, A. Kocemba, T. M. Krygowski, A. Michalak. Całość uzupełniają: Spis fotografii (s. 525–534) i płytką CD zawierającą załączone dokumenty.

Niedopatrzeniem redaktorów książki jest pominięcie w *Spisie treści* danych dotyczących autorów, którzy zamieścili swe krótkie teksty w rozdziale V (por. s. 164–220). *Spis treści* wymienia 6 osób, ale naprawdę 5, które są rzeczywiście autorami w tym rozdziale (por. poprzednie moje uwagi). Oto nazwiska pominiętych autorów: M. Witek, M. Poprawa, D. Majda i D. Dendor, M. Smoluch, M. Pacek, A. Jurkiewicz, A. Sikoń, P. Kozyra, T. Motylewski, J. Sobolewska, M. Janik, R. Chyży, W. Nowaczyk, M. Andrzejak, R. Kania, M. Barczyk, M. Kamionka, M. Sierka, W. Piskorz, J. Złamaniec, G. Teliga, K. Figiel, K. Eitner, K. Szczyłowski, T. Jasiński (Tola), M. Wolak, K. Wielgus, W. Tatar, P. Kolek, E. Kulig i G. Żak, S. Barabetz, T. Tyszewski – niektórzy wielokrotnie zamieścili swe teksty w tym rozdziale. Innym uchybieniem jest brak indeksu autorskiego. Wprawdzie dość łatwo można na podstawie *Spisu treści* odszukać w książce nazwiska niektórych autorów, ale w przypadku osób, o których mowa w poszczególnych tekstach, jest to wykluczone.

Część I jest napisana w konwencji – by tak rzec – najbardziej badawczej w całej książce, licząc do strony 163, będąc zorientowana przeważnie na instytucjonalne aspekty działalności w dziejach Naukowego Koła Chemików Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dalsze fragmenty, w zasadzie aż do końca książki, mają charakter raczej osobistych wspomnień poszczególnych autorów, chociaż niektóre z nich prezentują ujęcia środowiskowo sprofilowane, a nawet naświetlające polityczny kontekst omawianego okresu w dziejach naszego kraju. Takie ujęcia są nader cenne z punktu widzenia postulatu upowszechniania wiedzy o nie zawsze budujących aspektach środowisk akademickich, w tym przypadku z okresu PRL-u. Szkoda, że w I części książki (rozdziały I–IV) owe negatywne aspekty zostały nadmiernie wyciszone. Wprawdzie nie mam upodobania do lektury tekstów poruszających uwarunkowania polityczne w środowiskach akademickich w okresie, na przykład, PRL-u, niemniej jestem przekonany, że dla niektórych czytelników, w tym historyków dziedziny nauka (tu: historyków subdziedziny chemia), informacje o owych uwarunkowaniach byłyby interesujące; zwłaszcza w odniesieniu do karier poszczególnych naukowców.

Część I opracowana jest przez kilkadziesiąt autorów (por. poprzednie moje uwagi), w którym to gronie prym wiodą obie redaktorki tomu, Elżbieta Szczepaniec-Cięciak i Krystyna Łopata mające od lat znaczący dorobek w zakresie opracowywania dziejów subdziedziny chemia ze wskazaniem zwłaszcza na Uniwersytet Jagielloński.

„Część I książki Karty z dziejów Naukowego Koła Chemików Uniwersytetu Jagiellońskiego – twierdzi we *Wprowadzeniu* pierwsza z wymienionych redaktorów – poświęcona jest tej jedynej organizacji studentów chemii, która przetrwała ponad 100 lat na naszej uczelni. Została ona założona 5 listopada 1904 roku z inicjatywy pierwszej większej grupy studiujących wówczas chemię na Wydziale Filozoficznym UJ (9 osób!) jako Kółko Chemików Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego” (s. 19).

Omawiana książka obejmuje okres działania Koła od 5 listopada 1904 r. do roku 2007 (por. s. 238), który więc ponad 100 lat. Powstaje jednak pytanie: czy ten okres dotyczy w całości rzeczywistego funkcjonowania Koła? W rozdziale IV, pióra kilku autorów, czytamy: „Podczas swej działalności od 1904 roku koło czterokrotnie przerywało pracę: w okresie pierwszej wojny światowej 1914–1919, podczas drugiej wojny światowej 1939–1945, następnie w okresie ścisłej kontroli życia studenckiego w latach 1950–1957 i po raz czwarty w latach 1981–1985, rozpoczętych wprowadzeniem stanu wojennego w Polsce” (s. 66–67). Można zasadnie orzec, w świetle przytoczonych danych, że Koło realnie funkcjonowało w okresie umniejszonym, niestety, o mniej więcej 25 lat. Na marginesie dodam, że Koło dość często zmieniało swą nazwę: Kółko Chemików Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego (1904); Koło Chemików Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego (1927); Koło Chemików Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego (1933); Zrzeszenie Studentów Polskich. Naukowe Koło Chemików Uniwersytetu Jagiellońskiego (1968); Socjalistyczny Związek Studentów Polskich. Koło Naukowe Chemików Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego (1977); Naukowe Koło Chemików Uniwersytetu Jagiellońskiego (1985). Można sądzić, że ostatnia nazwa jest obecnie obowiązująca.

W *Słowie wstępnym* moją uwagę przyciągnęła następująca enuncjacja, pióra Leonarda M. Proniewicza, który w latach 2002–2008 był Dziekanem Wydziału Chemii UJ: „Tom ten poświęcony jest przede wszystkim młodzieży akademickiej, która zawsze była i jest główną troską i sensem funkcjonowania uniwersytetu. Podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie umiejętności studentów, zaangażowanie ich w prowadzenie badań naukowych, postrzeganie tych młodych ludzi jako partnerów w pracy naukowo-dydaktycznej przy zachowaniu relacji mistrz-uczeń to dewiza na skuteczny rozwój naszego wydziału” (s. 13). Biorąc pod uwagę zawartość omawianego tomu, wypowiedź ta odnosi się przede wszystkim do II i III części, chociaż w pewnej mierze także do I. Tu dodam, że autor owej wypowiedzi uznał, że „rok 1783, w którym Jan Jaśkiewicz rozpoczął wykłady z historii naturalnej (chemii, mineralogii, geologii, botaniki i zoologii), przyjmuje się za datę narodzin chemii w naszym uniwersytecie” (s. 13). Można jednak sądzić, abstrahując od tej „instytucjonalnej” daty, że „merytoryczna” data owych narodzin sytuuje się w „rozmytym” interwale czasowym przed rokiem 1783.

Z pierwszą zacytowaną wypowiedzią współbrzmi w pewnej mierze w *Posłowie* głos Artura Michałaka, Prodziekana Wydziału Chemii UJ w latach 2005–2008: „Jak zmieni się Naukowe Koło Chemików UJ w ciągu kolejnych dziesięcioleci – oczywiście nie sposób dokładnie przewidzieć. Jednak można spodziewać się, że jego rola w życiu Wydziału Chemii pozostanie podobna. Wszystkie pokolenia aktywnych członków koła łączy bowiem młodzieńczy, studencki entuzjazm, który wraz z potrzebą przełamywania barier narzucanych przez otaczającą rzeczywistość pozwala realnie wpływać na życie wydziału i jego aktualny kształt“ (s. 522).

Trudno byłoby w tej recenzji szczegółowo omawiać poszczególne teksty zamieszczone w wartościowej książce, zwłaszcza te, które zawiera II część. Ich lektura przybliży atmosferę czasów, w których przyszło studiować wymienionym autorom. Szczególnie interesujący jest artykuł Jana Perkowskiego, absolwenta z roku akademickiego 1954/1955 (por. s. 305–352). Artykuł ten omawia realia lat 1951–1955, w tym sprawy uwzględniające kontekst polityczny w Uniwersytecie Jagiellońskim. Ujęcie zaprezentowane przez Perkowskiego, w moim przekonaniu, trafnie ocenia atmosferę owych czasów, chociaż opinię taką formułuję nie na podstawie znajomości środowiska krakowskiej uczelni, lecz Wydziału Chemii Uniwersytetu Warszawskiego, na którym to Wydziale w roku 1954 rozpocząłem studia. Wspomniane ujęcie jest rzetelne, jak mogę sądzić, w odniesieniu do szczegółów, a przy tym krytyczne w ogólnej ocenie opisanego okresu. Nie jest ono tak „politycznie wyciszone” jak to ma miejsce w I części książki.

Recenzowany tom z pewnością wzbogaci wiedzę zainteresowanych czytelników na temat Naukowego Koła Chemików Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ze swej strony zachęcam zwłaszcza tych, którzy nie studiowali chemii na tej uczelni, w szczególności absolwentów Wydziału Chemii Uniwersytetu Warszawskiego, do przestudiowania tego tomu. A przy okazji sugeruję władzom tej ostatniej uczelni, aby w „bliskiej” przyszłości rozważyły możliwość edycji *Złoty Książki* Uniwersytetu Warszawskiego, w tym oczywiście Wydziału Chemii.

Stefan Zamecki

Warszawa

Instytut Historii Nauki PAN

Maciej S z y m c z y k : *Polski przemysł papierniczy 1945–1989*. Duszniki Zdrój 2007, 408 ss., Wydało Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju.

Na tle zanikającego wśród historyków zainteresowania dziejami przemysłu¹ wyróżnia się Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju, które, oprócz statutowej działalności wystawienniczej, powoli staje się ośrodkiem koordynującym